

Audit

FC Utrecht

Auditteam Voetbal en Veiligheid

0-meting | juli 2011

Audit

FC Utrecht

Auditteam Voetbal en Veiligheid

0-meting | juli 2011

In opdracht van

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid

Met dank aan

Gemeente Utrecht
Regiopolitie Utrecht
Openbaar Ministerie
FC Utrecht

Illustraties en vormgeving

Bureau Beke

Onderzoeksteam en rapportage

Edward van der Torre
Jan Bos
Sebastiaan Barlagen
Ayhan Akgul
Peter Schenk

© 2011

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
2.	Club en supporters	7
3.	Infrastructuur	11
4.	Voetbalveiligheid: samenwerking en inzet	16
5.	Hoofdconclusies en aanbevelingen	20
Bijlage:		
	Verantwoording Audit	22

1. Inleiding

Van Auditteam Voetbalvandalisme naar Auditteam Voetbal en Veiligheid

In 2003 stelde het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het landelijk Auditteam Voetbalvandalisme in, dat op grond van artikel 2a van het Instellingsbesluit van 13 augustus 2003 (en gewijzigd op 15 december 2006) de volgende taakstelling kreeg:

- bij ingrijpende incidenten van voetbalvandalisme in Nederland een kortlopend feitenonderzoek te doen;
- onderzoek te verrichten naar het voorkómen van incidenten.

Daarnaast was het op grond van art. 3 in het (gewijzigd) Instellingsbesluit mogelijk om onderzoek te verrichten op verzoek van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), of op verzoek van de burgemeester van de betreffende regio, waar zich ingrijpende incidenten voordeden (in overleg met BZK). Ook kon het Auditteam op eigen initiatief besluiten tot het verrichten van onderzoek (eveneens in overleg met BZK).

Het onderzoek richtte zich op de lokale 'voetbalvierhoek', bestaande uit gemeente, politie, Openbaar Ministerie (OM) en de Betaald voetbalorganisatie (BVO). Het Auditteam Voetbalvandalisme deed vijf jaar lang actief onderzoek en sloot in 2008 af met een eindrapport. Sinds eind april 2009 is het voorzitterschap van het Auditteam Voetbalvandalisme overgenomen door Annemarie Jorritsma en is de naam van het Auditteam gewijzigd in het Auditteam Voetbal en Veiligheid. De overige leden van het Auditteam zijn: Gerard Beelen, Henk Wooldrik, Gerrie Ruijs, Mirjam Salet en Peter van Zunderd. De Interdisciplinaire stuurgroep voetbalvandalisme en voetbalgeweld heeft in 2008 de taken van het Auditteam geherformuleerd.

De hoofddoelstelling van het nieuwe Auditteam is om voor de komende twee jaar op grond van audits concreet advies en aanbevelingen te geven aan de lokale voetbalvierhoek over de aanpak van voetbalvandalisme en voetbalgeweld. Samen met de betrokken partijen wordt de (tussen)balans opgemaakt. Hierbij ligt de focus op de voortgang van de landelijke beleidsprioriteiten op lokaal niveau. Ook zal in kaart worden gebracht hoe de veiligheidsorganisatie en de fysieke infrastructuur zijn afgestemd op het profiel van de supporters en op het risiconiveau van de wedstrijden. Net als in het verleden zullen grootschalige incidenten rondom het voetbal – op eigen initiatief of indien daartoe wordt verzocht – ook in onderzoek worden genomen. De onderzoeken en audits worden uitgevoerd door een onderzoeksteam, bestaande uit onderzoekers en praktijkdeskundigen.

Werkwijze bij een audit

Door het onderzoeksteam wordt tweemaal een wedstrijdbezoek afgelegd, waarbij geobserveerd wordt aan de hand van een observatielijst. De wedstrijden worden zowel vanuit de 'clublijn' als vanuit de 'politielijn' bekeken. Daarnaast vinden per organisatie (groeps)interviews plaats met vertegenwoordigers van partijen uit de lokale vierhoek. Tot slot worden relevante documenten, zoals het veiligheidsconvenant, draaiboeken en uitdraaien van het VVS bestudeerd c.q. geanalyseerd. Het geheel mondt uit in een openbare rapportage.

Uitgangspunten omtrent veiligheid

Veiligheid is een essentiële factor voor het bestuur van een voetbalclub: sfeer en veiligheid zijn basisvoorwaarden. Sfeer en veiligheid helpen bij het aantrekken van supporters en sponsors. Zodra de veiligheid op een acceptabel niveau is gebracht, kunnen redelijke wensen van (fanatieke) supporters worden ingewilligd. De veiligheid bij voetbalwedstrijden wordt in onderlinge samenhang bepaald door supporters (aard en aantal), de veiligheidsorganisatie, de fysieke infrastructuur en veiligheidsmaatregelen. Voetbalveiligheid vergt dan ook samenspel in de vierhoek van gemeente, politie, OM en BVO.

Voor zover mogelijk worden ook (vertegenwoordigers van) de supporters in de afstemming met de BVO betrokken, doch zij bepalen niet (mede) het beleid.

2. Club en supporters

- 2.1 FC Utrecht is een volksclub. Het wordt wel eens de Utrechtse variant op Feyenoord genoemd, al zijn de prestaties van FC Utrecht in het seizoen 2010-2011 beter dan die van de vermeende evenknie uit Rotterdam-Zuid. De meeste aanhangers van FC Utrecht komen overigens uit de regio en niet, zoals bij Feyenoord, uit het hele land. Het predicaat volksclub komt tot uitdrukking in de sfeer op de tribunes en onder de harde kern. En in zekere zin ook in de voorkeur voor een stevige en strijdlustige speelstijl en daarmee voor spelers die hiervoor symbool staan. De volkse mentaliteit is in zekere zin ook een blokkade, omdat veel bedrijven in (universiteitsstad) Utrecht en de Utrechtse regio afstand bewaren tot de lokale eredivisionist.

Utrecht was jarenlang te groot voor het servet en te klein voor het tafellaken. Het schommelde tussen subtop en (halverwege) het rechterrijtje. De club won prijzen (KNVB-beker en, in het hol van de leeuw, de Johan Cruyff-schaal) en plaatste zich onder meer in het seizoen 2009-2010 voor Europees voetbal. Waar niet zo lang geleden een neergang in het rechterrijtje dreigde, lijkt FC Utrecht nu een stabiele factor in de subtop. Al blijven de prestaties wisselvallig: uitstekende prestaties in het Europese bekertoernooi, een eclatante thuisoverwinning op aartsrivaal Ajax, maar ook een reeks onverwachte gelijke spelen en nederlagen. Het stadion is lang niet altijd uitverkocht. De 'hoeken' in het stadion zijn daarom niet dichtgebouwd (om meer plaatsen te creëren). Het onderstreept dat FC Utrecht inmiddels te groot is voor het servet, maar dat het de club nog altijd moeite kost om daadwerkelijk bij de top aan te haken.

De financiële positie is verbeterd door een Utrechtse geldschieter en er is een nieuwe shirtsponsor. Het heeft de club klaarblijkelijk stabiel(er) gemaakt dan ze in het recente verleden was. De goede prestaties in de eerste seizoenshelft en de organisatorische vooruitgang stemmen de aanhang tevreden en dat is - in combinatie met de goede communicatie met de aanhang door de voorzitter - een rem op ongeregelheden of ander geweld. Toch groeit aan het eind van het seizoen 2010-2011 de onvrede door de opeenstapeling van puntenverlies en het mislopen van Europees voetbal.

Het volkse karakter van FC Utrecht komt onder meer tot uitdrukking in het hooliganisme. Van oudsher tellen de hooligans van FC Utrecht mee. Dit blijkt onder meer uit enkele stevige vetes, in het bijzonder die met Ajax en ADO Den Haag.

- 2.2 Het hooliganisme is bij FC Utrecht al met al zo stevig verankerd dat dit blijvend resulteert in een stevige opdracht voor de veiligheidsorganisatie. Dit ging en gaat gepaard met spanningen, criminaliteit en geweld. Maar, de trend is wat de openbare orde betreft gunstig. Die gunstige trend heeft enkele belangrijke oorzaken.

Ten eerste weten veel supporters dat het de afgelopen vijf jaren beter is gegaan met de club dan menigeen destijds dacht of vreesde. Het rechterrijtje dreigde, er waren financiële problemen en naast geweld of ongeregelheden was er geregeld 'gedoe' rondom de club.

Drie voorbeelden van dat laatste zijn: **a.** een rechtszaak waarbij de – inmiddels, zeker ook door supporters, geprezen voorzitter (Van Dop, red.) - zijn baan opeist en terugkrijgt na een conflict met de Raad van Commissarissen; **b.** een stadionverbod voor de voorzitter van een supportersvereniging vanwege krantencolumns die schadelijk zijn voor de club; **c.** de arrestatie van een uitbater van het supportershome van FC Utrecht vanwege drugshandel. Supporters, ook probleemsupporters, weten dat het sportief en financieel beter is gegaan dan menigeen dacht. Het teleurstellende slot van het seizoen 2010-2011 leidt wel tot onrust bij met name de jonge harde kern, maar we spreken op de tribunes tal van (fanatieke) supporters die vinden dat de club goede of acceptabele papieren heeft voor de komende jaren.

Ten tweede stelt het hooliganisme al jarenlang dermate hoge eisen aan de veiligheidsorganisatie dat dit heeft geleid tot het opbouwen van een solide veiligheidsorganisatie.

Ten derde is de communicatie door de club met de fanatieke aanhang verbeterd. Dit komt mede door het persoonlijk leiderschap van de voorzitter. Het is voor de voorzitter een vanzelfsprekende zaak dat hij rechtstreeks communiceert met supporters, dat hij er op spannende momenten persoonlijk is en dat hij grenzen stelt en begrip toont. Een decennium geleden was er ook communicatie met de harde kern, maar toen was het geven en (een beetje) nemen. De voorzitter heeft dat omgekeerd in: nemen (grenzen stellen; eerst goed supportersgedrag) en geven (goed gedrag belonen). Deze omslag heeft voeten in de aarde gehad en vergde persoonlijke betrokkenheid van de voorzitter. Er is en blijft spanning tussen wat de club vraagt of eist en het gedrag van de fanatieke aanhang, maar er is vooruitgang geboekt. De bestuurlijke focus op veiligheid van FC Utrecht heeft bijgedragen aan de goede hedendaagse verhoudingen in de Utrechtse voetbalvierhoek.

Ten vierde ziet de zogenoemde oude harde kern in het seizoen 2010-2011 toe op handhaving van de rust in het stadion en bij wedstrijden van FC Utrecht. Ze corrigeert zo nu en dan jongere harde kernsupporters. Het is wel de vraag wat hun motieven zijn voor deze particuliere ordehandhaving. Op deze vraag zijn gunstige en ongunstige antwoorden mogelijk. De gunstige antwoorden hebben te maken met de geboekte vooruitgang in het algeheel functioneren van de club of met een zekere inkeer of geweldsmoeheid van oudere supporters. Die geweldsmoeheid houdt verband met het feit dat geweld resulteert in extra beperkende maatregelen, zoals combiregelingen bij uitwedstrijden, beperkingen aan de toegankelijkheid van uitwedstrijden of zogenoemde ochtendwedstrijden met de aftrap om 12.30 uur. Een rechercheonderzoek onder de harde kern (uitmondend in gevangenisstraffen van vele maanden) heeft ook een dam opgeworpen voor ongeregelheden.

Ongunstige verklaringen voor de ordehandhaving door hooligans hebben te maken met belangen om delicten af te schermen of voorzieningen in stand te houden. Het gaat daarbij in het bijzonder om drugshandel of drugsgebruik. Het is voor ons onduidelijk wat de omvang hiervan is. Voorts bestaan vermoedens over kaarthandel en wensen fanatieke supporters het privilege van een omvangrijk en gemakkelijk toegankelijk supportershome niet op spel te zetten of te laten zetten door geweld door jonge hooligans.

Ten vijfde is er een traject gestart om het gedrag van supporters, maar ook van club(s), autoriteiten en politie te normaliseren. Dit was in het bijzonder gericht op de meest beladen wedstrijden, met als summum die tegen Ajax. In de jaren na de millenniumwisseling is er een opeenstapeling van incidenten en ongeregelheden. De problemen en aversie blijven niet beperkt tot de harde kern, maar strekken zich uit tot vele supporters(vakken), het gedrag van clubmedewerkers, trainers en spelers. De aanvoeder van FC Utrecht, Gregoor van Dijk, gooide een week voor het duel FC Utrecht – Ajax op 1 oktober 2006 bijvoorbeeld olie op het vuur. Hij vertelde tegen journalisten dat hij een sleutelspeler van Ajax, Wesley Sneijder, graag een rotschop zou verkopen. Van Dijk werd ondanks deze uitspraak opgesteld door trainer Booy, werd hartstochtelijk aangemoedigd door de aanhang en speelde emotioneel en ongecontroleerd. Hij kreeg in de 85^e minuut een verdiende rode kaart. De supporters van FC Utrecht scholden Sneijder collectief en zwaar beledigend uit, bijna gedurende de hele wedstrijd.¹

Op 28 februari 2010 wordt een trein met FC Utrecht-supporters, die onderweg is naar de Amsterdam ArenA voor de uitwedstrijd tegen Ajax, teruggestuurd door de burgemeester van Amsterdam vanwege het scanderen van antisemitische leuzen. In april 2002 was dit ook al gebeurd. Bij het treinincident in 2010 keert de wal het schip. Bij de behandeling van de zaak bij de beroepscommissie verzorgen de supportersverenigingen van FC Utrecht en Ajax een presentatie waarin ze aangeven hoe ze de situatie willen verbeteren. Het markeert een normaliseringstraject dat wordt ondersteund door beide clubs en de KNVB. Er wordt in korte tijd daadwerkelijk vooruitgang geboekt. Zie verder paragraaf 4 over het beleid dat is gericht op normalisatie van gedragingen en verhoudingen. Dat beleid reikt verder dan de wedstrijden tegen Ajax.

- 2.3 FC Utrecht telt verschillende hooligangeneraties. De twee oudste generaties – klassiek aangeduid als Bunnik-side – zijn er nog altijd, maar hebben een gedaantewisseling ondergaan. Hoe de huidige gang van zaken ook wordt beoordeeld: de oudste generatie mag niet worden onderschat, want ze hebben veel invloed en er is nog altijd een stevig potentieel voor criminaliteit. In het verleden betrof het klassieke hooligans: een harde kern die geregeld geweld gebruikte, die geweld organiseerde en die navolgers of meelopers kende. Er werd in die tijd wel gezegd dat het FC Utrecht voetballend niet lukte om aan te haken bij de top-5, maar dat de Utrechtse hooligans daar probleemloos in slaagden. De ernst en frequentie van het geweld van deze eerste (twee) generatie hooligans is afgenomen.

Ze streven echter onverminderd naar invloed en naar vrije handelingsruimte. Ze willen invloed op de gang van zaken binnen de club (bijvoorbeeld bij besluitvorming over stadionverboden of over het regime bij uitwedstrijden, maar zelfs bij het aan- en verkoopbeleid van spelers), ze willen invloed op de gang van zaken in delen van het stadion en ze willen vrije handelingsruimte om zaken af te schermen.

¹ *Trouw*, 2 oktober 2006, De wedstrijd begint, de beschaving verdwijnt. Zie ook Van der Torre, Spaaij en Cachet, 2008.

Deze claims en gedragingen zorgen tot op de dag van vandaag voor problemen, al kunnen we geen uitsluitsel geven over de omvang ervan.

Het is wel duidelijk dat de club en (de rest van de) veiligheidsorganisatie er de afgelopen jaren in is geslaagd grenzen te stellen. Een aangrijpingspunt voor de club bestaat uit de oprechte binding die deze generatie heeft met de club. Simpel gezegd: hoe beter de club speelt en hoe beter ze wordt bestuurd, des te 'rustiger' stelt de oude generatie hooligans zich op.

Het is de vraag of tevredenheid over prestaties en speelruimte van FC Utrecht de enige redenen zijn dat de oude harde kern terughoudend is met geweld en zelfs lijkt te opereren als een soort ordedienst. Er bestaan aanwijzingen dat een deel van de harde kern, waaronder de oude harde kern, handelt in drugs. De eerste etage van de zogenoemde Bunnik-side in het stadion (waar een omvangrijk supportershome is gevestigd) heeft "De Apotheek" als bijnaam. De omvang van de drugshandel is niet precies bekend. Respondenten schatten dat de drugshandel in het verleden omvangrijker was en lag verankerd in organisatiepatronen van kopstukken onder de supporters. De harde kern van Ajax en FC Utrecht lijken samen te werken wat drugshandel betreft.² Dit plaatst de toenadering van de harde kern van Ajax en die van FC Utrecht, na een reeks van ongeregelde heden, in een ander daglicht. Gaat het hier om goede bedoelingen van hooligans die tot inkeer zijn gekomen en het clubbelang voorop plaatsen? Of gaat het om drugscriminelen die graag zoveel mogelijk met rust gelaten willen worden? We kunnen geen hard antwoord geven op deze vraag.

- 2.4 De derde generatie hooligans staat bekend onder de naam *No Surrender Utrecht* (NSU). Het gaat vooral om twintigers, maar ook wel om tieners. De jongere leden van de harde kern noemen zich de *City Saints*. Dat zijn ongeveer tachtig fanatieke supporters. Ze zijn met tientallen aanhangers aanwezig bij uitwedstrijden. Bij thuiswedstrijden zitten ze op de Bunnik-side, onderin vak H. Een fors aantal jonge hooligans gebruikt drugs.
- 2.5 In het kader van *Hooligans in Beeld* heeft de politie dossiers geanalyseerd van ongeveer 180 supporters. Er zijn acht zogenoemde 'toonaangevende subjecten' (notoire ordeverstoorders) in beeld gebracht. In het kader van *Hooligans in Beeld II* wordt de vraag gesteld welke hooligans niet alleen een bedreiging zijn voor de openbare orde, maar tevens criminele of ondermijnende praktijken ontplooiën.
- 2.6 Tijdens ons veldwerk lopen er 55 stadionverboden onder supporters van FC Utrecht (specificatie van aard verboden volgt). Het valt op dat er geen commissie stadionverboden is. Die is in oprichting. Zie verder paragraaf 4.

² Naast gesprekken baseren we ons op mediaberichten over een analyse van de Amsterdamse politie en autoriteiten: Tien Ajax-hooligans eerste 'slachtoffers' voetbalwet, *Algemeen Dagblad*, 17 januari 2011; Burgemeester Van der Laan pakt wangedrag Ajax-supporters aan, *NRC Handelsblad*, 17 januari 2011.

3. Infrastructuur

- 3.1 Utrecht speelt in stadion De Galgenwaard. In 1936 werd op de huidige locatie voor het eerst een stadion in gebruik genomen. In 1982 werd een geheel nieuw, voor die tijd ultramodern, stadion opgeleverd: geen hekken, grachten rond het veld en speciale aan- en afvoerroutes voor supporters. In 2001 wordt begonnen met een grondige verbouwing van het stadion. Het moderne stadion heeft twee ringen. De capaciteit is uitgebreid tot 24.500. Het stadion ligt aan de rand van een stadswijk, op niet al te grote afstand tot de snelweg.
- 3.2 Het stadion is verdeeld in 8 veiligheidssectoren (waarvan één zich buiten het stadion bevindt). De sectoren zijn afgescheiden. De stadionvakken worden op sectorgrenzen met lexaanwanden van elkaar gescheiden. Het uitvak biedt plaats aan maximaal 1.200 supporters en bevindt zich op de Westtribune: achter één van de doelen. De fanatieke aanhang van FC Utrecht zit voor het grootste deel traditioneel achter het andere doel, dus aan de overkant, op de Oosttribune: 'de Bunnik-side'.

Een groep fanatieke supporters in vak U (Zuidzijde) had de gewoonte om op te trekken richting het uitvak en te scanderen. De club en de politie hebben hen aangesproken en hebben dit op deze manier opgelost. Een deel van vak U wordt tijdens de wedstrijd niet gebruikt om visueel contact tussen uit- en thuis supporters te beperken.

Figuur 3.1: Plattegrond Stadion Galgenwaard

- 3.3 De gezamenlijke commandoruimte is gevestigd boven de tweede ring aan de zuidzijde. Hier neemt de operationeel commandant (tevens voetbalcoördinator) plaats. Hij wordt ondersteund door een logger en een centralist. De veiligheidscoördinator van FC Utrecht is tijdens wedstrijden ook in de commandoruimte. De VC wordt ondersteund door twee operators (zij bedienen de camera's) en twee centralisten die het stewardkorps aansturen.

Het stadion kent een modern camerasysteem, met voldoende mogelijkheden tot inzoomen, overzichtsbeelden, opslagmogelijkheden en het maken van (foto) prints. Er hangen in en rond het stadion in totaal 46 camera's.

- 3.4 De tribunes in het stadion zijn tamelijk steil, zeker in de tweede ring. Dat heeft bij de ordehandhaving nog nooit problemen opgeleverd. Toch valt niet uit te sluiten dat zulke problemen zich ooit voor zullen doen. Met name min of meer collectief ingrijpen door de politie (ME) zou een riskante operatie zijn: voor politie en supporters. Logischerwijs is het beleid erop gericht om dit te voorkomen.

- 3.5 De steilheid en bouw van de vakken zijn op een bepaald punt ongunstig voor de doorstroom van het publiek. Er is vanaf een binnenring (met onder meer toiletten en verkooppunten) een olop naar de tribune. De mensen lopen vanaf de entree naar beneden en naar boven naar hun plaatsen. Als de mensen die 'boven' plaatsnemen teruglopen naar de ringpassage, dan komt hun trap uit bij een hek boven de ingang. Ze moeten hier, vanaf een T-kruising, omheen naar beneden lopen om vervolgens de passage in te lopen. Dit geeft oponthoud en zou bij paniek lastig of zelfs riskant kunnen zijn vanwege de steilheid van de tribunes. De VC geeft toe dat deze situatie niet ideaal is en dat hij het graag anders zou zien, maar er is een vergunning verleend en de fysieke infrastructuur valt nu eenmaal moeilijk te veranderen.

In de rust van de wedstrijd is het drukbevolkt in de passage, met name bij de (vele) verkooppunten. Als het stadion leegloopt, is er ook enige tijd congestie op de passage in de richting van de trappen die naar de lager gelegen entree van het stadion voeren.

- 3.6 In de periode rond de nieuwbouw was er een parkeerprobleem bij thuiswedstrijden van FC Utrecht. Er was een overschot aan auto's en velen parkeerden in de belendende wijk. De bewoners van die wijk accepteerden dit niet. Ze lieten dit duidelijk merken tegenover parkerende supporters en trokken aan de bel bij club en gemeente. Er is op verschillende manieren belangrijke vooruitgang geboekt.

In de eerste plaats hebben club, politie en gemeente een werkwijze ontwikkeld om de woonwijk af te sluiten op wedstrijddagen. Dit gebeurt met hekken, stewards en verkeersregelaars. Louter bewoners mogen de wijk in. Daartoe wordt gewerkt met een zogenoemd bewonersembleem. Inmiddels weet de aanhang van FC Utrecht dat er in de wijk niet kan worden geparkeerd. Ze past haar gedrag daarop aan en benut alternatieven.

In de tweede plaats wordt gestimuleerd dat supporters (in elk geval het laatste stuk van hun reis) met het openbaar vervoer komen. Daarbij kunnen supporters gratis gebruik maken van zogenoemde pendelbussen. FC Utrecht betaalt het GVVU voor deze dienst. De bussen rijden vanaf het centraal station en vanaf parkeerplaatsen in Rijnsweerd (weekendwedstrijden) of Veemarkt (doordeweekse wedstrijden). We spraken supporters die met de bus reizen en tevreden zijn met deze service. Het busvervoer heeft de autodrukke rondom het stadion in belangrijke mate verminderd.

In de derde plaats is er een aantal parkeerplaatsen rondom het stadion. In de directe omgeving van het stadion zijn ongeveer 600 plaatsen beschikbaar voor genodigden, media en sponsors. Bij de nabijgelegen kazerne worden 150 plekken gebruikt voor personeel van FC Utrecht en voor de spelersbus. Er worden voor personeel en media ook parkeerplaatsen benut op het trainingscomplex: 120 plaatsen. Op ongeveer 2 kilometer afstand van het stadion ligt een grote, bewaakte parkeergelegenheid voor VIP's en sponsors. Vanaf deze plek is gratis vervoer naar het stadion door FC Utrecht georganiseerd. In het weekend wordt indien nodig gebruik gemaakt van parkeergelegenheden in Rijnsweerd (Uithof). Dit wordt op de invalswegen richting het stadion aangeduid middels bebording. Indien wedstrijddagen buiten het weekend vallen, wordt het parkeerterrein van de nabijgelegen Veemarkt gehuurd om parkeergelegenheid voor supporters te arrangeren. FC Utrecht organiseert ook vanaf deze locaties gratis busvervoer van en naar het stadion.

- 3.7 Bij de verbouwing van het stadion in 2001 zijn de bussluis en het uitvak verplaatst. Ze liggen nu dichtbij een aan- en afvoerweg naar de snelweg. Hierdoor kan de politie op het laatste moment beslissen of ze de bussen met uitsupporters in noordelijke of zuidelijke laat vertrekken. Voor de verbouwing was dit moeilijker. Bovendien liepen bezoekende supporters destijds over het voorplein richting de bussen met uitsupporters. Het aantal incidenten rond het stadion is mede door de verplaatsing van het uitvak teruggedrongen. Net na de verbouwing zaten er nog fanatieke supporters van FC Utrecht naast het uitvak. FC Utrecht heeft van dit naastgelegen vak een familievak gemaakt. Hierdoor zijn de fanatieke supporters naar de Bunnik-side verplaatst.

Er is bij de verbouwing een speciaal parkeerdek (P6) gerealiseerd voor de ontvangst van uitsupporters. Hier is voldoende ruimte voor bussen en personenauto's. Die parkeercapaciteit is afgestemd op de 1.200 zitplaatsen in het uitvak. Het uitvak is vanaf het parkeerdek bereikbaar via een lange tunnel. Die tunnel is 'grijs en grauw' en dat geeft een naar gevoel. FC Utrecht is van plan om kunststudenten de tunnel te laten decoreren. De faciliteit en zichtlijnen in het uitvak zijn goed.

- 3.8 De Bunnik-side kent een groot en bijzonder supportershome. Dat home bestrijkt vrijwel de gehele korte zijde en is eenvoudig bereikbaar vanaf de tribune. Supporters lopen vanaf de tribune, via een tourniquet, als het ware zo het home in. Buiten de wedstrijddagen is het een horecagelegenheid. Op wedstrijddagen wordt het gehuurd door FC Utrecht en de supportersvereniging. De gang van zaken kan op verschillende niveaus worden gezien.

In de eerste plaats de openbare orde. Wat dit betreft gaat het vandaag de dag beter dan in het verleden: minder geweld, minder kwetsende spreekkoren en minder confrontaties tussen supporters en veiligheidsorganisatie. Er is een werkrelatie tussen politie, club en het personeel dat werkt in het home. Er wordt gestuurd op de sluitingstijd (anderhalf uur na de wedstrijd) en daar werd dit seizoen vrijwel steeds de hand aan gehouden. Er wordt ook gestuurd op het alcoholbeleid, met name wat betreft 'doorschenken' aan dronken supporters. Dit gaat niet foutloos, maar er wordt vooruitgang gemeld.

In de tweede plaats gaat het om het clubbelang. De club is gediend met sfeer op de tribunes en met preventie van incidenten (rellen, geweld, spreekkoren, spelers bekogelen) die het imago van de club schaden. Op dit moment bestaat bij de respondenten het gevoel dat de supportersvereniging oog heeft voor het clubbelang, terwijl in het verleden de sleutelfiguren in het supportershome hun eigen – deels malafide – belangen centraal stelden. Dit betekent dat de verstandshouding is verbeterd.

In de derde plaats gaat het om de vraag 'wie de baas is'. In dat verband is het vooral de vraag welke (beleids)vrije ruimte supportersgroepen nu wensen of claimen. Willen ze iets in ruil voor een ordelijker gang van zaken en voor het behartigen van het clubbelang in verschillende opzichten? Veel supporters wensen of claimen in elk geval het home. Daar is op zich weinig of niets mis mee. Groepen supporters hebben echter de gewoonte om drugs te gebruiken en verschillende bronnen melden drugshandel.

4. Voetbalveiligheid: samenwerking en inzet

- 4.1 De samenwerking in vierhoeksverband is in de afgelopen jaren verbeterd. Het onderlinge vertrouwen is gegroeid en legt vandaag de dag een goede basis voor het functioneren van de veiligheidsorganisatie. De vooruitgang en het vertrouwen zijn gebaseerd op een aantal ontwikkelingen. In de eerste plaats heeft veiligheid een plaats gekregen in het bestuur en management van FC Utrecht. Dit is met name gebeurd door het persoonlijke 'sturen en sleuren' van de voorzitter.

In de tweede plaats is het vertrouwen van de driehoek (bestuur, justitie, politie) in het functioneren en in de intenties van medewerkers van FC Utrecht belangrijk verbeterd. In het verleden was er geregeld stevige twijfel over de mate waarin bepaalde medewerkers het (algemene) veiligheidsbelang behartigden en over de wijze waarop ze meenden het clubbelang te dienen.

In de derde plaats is de kennis en ervaring van het optreden bij voetbalwedstrijden verankerd geraakt in het politiekorps. De sleutelfiguren hebben verstand van zaken en geven op een doordachte manier gestalte aan het relatiebeheer in de vierhoek en met supporters.

In de vierde plaats is er continuïteit op ambtelijk niveau op het stadhuis (en dientengevolge stevig kennis van dossier en sleutelpersonen) en toont de 'voetbalofficier' ook betrokkenheid.

In de vijfde plaats is de scherpste van de veiligheidsorganisatie gegroeid vanwege regelrechte risicowedstrijden (met name Ajax en ADO Den Haag), het Utrechtse hooliganisme en deelname aan Europees voetbal.

- 4.2 Er zijn op het voetbaldossier verschillende overlegvormen in Utrecht. Het betreft allereerst het zogenoemde Strategisch Beraad. Dit overleg heeft plaats op het stadhuis. Deelnemers zijn de burgemeester en de beleidsambtenaar met voetbal in de portefeuille en namens de politie de voetbalcoördinator en de districtschef. Later in het overleg sluiten de voorzitter en de veiligheidscoördinator van FC Utrecht aan. Dit overleg was de afgelopen seizoenen in het bijzonder gericht op de voorbereidingen op C-wedstrijden (ADO en Ajax) en op wedstrijden in het kader van Europees voetbal. Er is dit jaar geen overleg geweest bij de voorbereidingen op de thuiswedstrijden tegen ADO en Ajax, omdat er geen bijzondere voorinformatie beschikbaar was en er (bestuurlijk) vertrouwen bestaat in de gang van zaken, met name vanwege het beleid dat is gericht op normalisatie (zie 4.6 en 4.7).

Er is periodiek veiligheidsoverleg. Het betreft een overleg dat één keer in de zes weken plaats heeft. Het bespreekt en bewaakt trends en ontwikkelingen, maar is tegelijkertijd gericht op de korte termijn: een terugblik op de laatste wedstrijden en een vooruitblik op de aanstaande wedstrijden. De deelnemers zijn de voetbalcoördinator van de politie, de veiligheidscoördinator van FC Utrecht, de afdeling OOV van de gemeente Utrecht, de officier van justitie en de brandweer.

Ter voorbereiding op elke wedstrijd wordt wedstrijdoverleg gevoerd door FC Utrecht, politie, de BVO waartegen FC Utrecht speelt. Belangrijke gesprekspunten zijn niet louter 'de incidenten' bij recent gespeelde onderlinge wedstrijden, maar ook de mogelijkheden om de gang van zaken te normaliseren, inclusief de vraag in hoeverre redelijke supporterswensen kunnen worden gehonoreerd (zie 4.6 en 4.7).

- 4.3 Het valt op dat FC Utrecht geen commissie stadionverboden kent, hoewel de club een fors aantal stadionverboden telt en deze overlegvorm zich inmiddels bij veel BVO's heeft bewezen. Zo'n commissie is wel in oprichting, maar de beoogde vertegenwoordiger van de supporters kon geen plaats nemen in deze commissie. Waarschijnlijk werd er vanuit supporterskringen (oneigenlijke) druk op hem uitgeoefend om dit niet te doen.

Er werden en worden dus geen gesprekken gevoerd tussen BVO, politie, justitie en supporters die (mogelijk) een stadionverbod krijgen. Dit vermindert de invloed op en informatie over dit soort supporters. De besluitvorming over stadionverboden kent op deze manier geen helder en eenduidig traject. Er is nu een gezamenlijke wil om een commissie stadionverboden op te richten. Het staat wel bij voorbaat vast dat het functioneren van die commissie krijgt te stellen met druk en pressie vanuit supporterskringen, met name richting supportersvertegenwoordiger of veiligheidscoördinator van de club. Juist daarom is het belangrijk dat er één lijn wordt getrokken, omdat het dan immers geen zoden aan de dijk zet om individuen onder druk te zetten of te bedreigen.

- 4.4 Enkele respondenten spreken de wens uit om meer zicht te krijgen op drugshandel door de aanhang van FC Utrecht. Drugshandel valt lastig te constateren. Er staat een relatief geringe sanctie op drugshandel. Veldbetreding levert een stadionverbod op van 5 jaar en drugshandel van 9 maanden. Deze respondenten vinden de sanctie voor drugshandel te laag en waarschuwen voor een fixatie op openbare orde en het gevaar van een zekere veronachtzaming van criminaliteit onder de harde kern.
- 4.5 In het kader van *Hooligans in Beeld II* wordt geprobeerd om de leiders onder de harde kern beter in beeld te brengen. Het gaat daarbij nadrukkelijk om openbare orde én criminaliteit.
- 4.6 Er bestaat een beleidslijn die is gericht op normalisatie. Naast de vier lokale partijen is de KNVB hierbij betrokken. Het normalisatiebeleid is in de eerste plaats gericht op de gang van zaken bij wedstrijden tussen FC Utrecht en Ajax. Er is overleg gegroeid tussen de clubs, maar ook tussen de supportersgroepen en harde kernen. Dit kreeg gestalte in het zogenoemde A2-overleg: in Breukelen spraken delegaties van de twee clubs met elkaar. De vraag stond centraal hoe de fanatieke aanhang in toom gehouden kon worden. Alleen al door de gesprekken groeide de bereidheid tot beter en verstandiger gedrag bij clubs en vertegenwoordigers van de aanhang. Op advies van de supporters heeft Danny Blind de aanhang van Ajax toegesproken en Jean-Paul de Jong die van FC Utrecht. In de aanloop van de wedstrijd werd elke supportersbus toegesproken door een lid van de harde kern, waarbij werd aangedrongen op verstandig en rustig gedrag.

Bij de laatste thuiswedstrijd van FC Utrecht tegen Ajax is de Utrechtse veiligheidsorganisatie de aanhang van Ajax op enkele manieren tegemoet gekomen. Er zijn 1.200 kaarten verstrekt in plaats van 1.000. Het voornemen om, bij een wedstrijd die om 12.30 uur begint, in vijf clusters van supportersbussen naar Utrecht te reizen is omgebogen in drie clusters. Daarbij werd toegestaan dat de supporters in Amsterdam werden gefouilleerd. Hierdoor hoefden de supporters niet extreem vroeg te vertrekken vanaf huis. Bij aankomst in het stadion van FC Utrecht kreeg de aanhang van Ajax gratis broodjes en koffie. Ondanks de ruime nederlaag gedroegen de Ajax-supporters zich goed. Er werden geen stoeltjes gesloopt, terwijl er in het verleden – ook bij winst voor Ajax – vele tientallen of honderden stoeltjes sneuvelden.

- 4.7 Het streven naar normalisatie keert in feite terug bij alle wedstrijden, in die zin dat wordt geprobeerd uitsupporters een gunstiger regime aan te bieden. Hierbij stuit men op een fysiek gegeven. De infrastructuur is er namelijk op gebaseerd dat uitsupporters parkeren op het speciale parkeerdek. Bij Europese wedstrijden konden de uitsupporters op een zelfgekozen manier reizen en doorlopen naar het uitvak. Om via het voorplein bij het uitvak te komen, moet dan wel het hek open. Dit is bij bepaalde wedstrijden een optie, maar dat vergt wel inzet van politie en stewards, onder meer vanwege het profiel van de aanhang van FC Utrecht.

In het vooroverleg met de bezoekende club en politie wordt gezocht naar maatwerk. In overleg met ADO Den Haag is bijvoorbeeld afgesproken dat er geen Mobiele Eenheden zouden worden geplaatst op het parkeerdek bij het uitvak. Dat is goed verlopen. Hier staat wel tegenover dat de samenwerking tussen FC Utrecht en ADO minder is verbeterd dan die tussen FC Utrecht en Ajax.

Bij de wedstrijd FC Utrecht – Feyenoord is gestart met een beperkte autocombi van 20 auto's. Het voornemen bestaat om dit volgend jaar uit te breiden naar ongeveer honderd auto's. Ook de thuiswedstrijd tegen PSV kent een minder strikt regime dan in het recente verleden. Het betrof altijd een buscombi: er was gewoonweg geen andere optie bespreekbaar. Inmiddels wordt bij thuis- en uitwedstrijden van FC Utrecht gewerkt met een beperkte autocombi.

Dit soort stappen of stapjes onderstreept dat de trend van steeds meer beperkende maatregelen is bijgesteld naar een beleid waarin oog is voor de goede wil en voor redelijke wensen van uitsupporters. Dit is een positieve trend.

- 4.8 Het streven naar normalisatie komt tot uitdrukking in het aantal thuiswedstrijden van FC Utrecht met de risicoclassificatie A. Dat waren er in de eredivisie namelijk nul in het seizoen 2009-2010 en 5 in het afgelopen seizoen. Ook dit is een positieve ontwikkeling.
- 4.9 De keerzijde van normalisatie behoort te bestaan uit strafrechtelijk optreden tegen misstanden onder de harde kern, zo redeneren met name politie en justitie. Deze stevige aanpak kwam enkele jaren geleden tot uitdrukking in een rechercheonderzoek naar het organiseren van vechtpartijen door aanhangers van FC Utrecht. Met inzet van onder meer bijzondere opsporingsmethoden is dit bewezen.

De rechter heeft veroordelingen tot 10 maanden opgelegd. Dit heeft duidelijk een afschrikkende effect gehad. Er is destijds besloten om rechnercapaciteit vrij te maken voor dit onderzoek, omdat rellen vaak resulteren in langdurige (te?) hoge politie-inzet bij voetbalwedstrijden. Door te investeren in een recherche-onderzoek is waarschijnlijk uiteindelijk bespaard op toekomstige (extra) politie-inzet.

- 4.10 In het seizoen 2009-2010 heeft FC Utrecht een ontruimingsoefening van het uitvak georganiseerd. Op 10 mei 2011 is er een multidisciplinaire calamiteiten-oefening (met meerdere scenario's) gehouden waaraan FC Utrecht, politie, brandweer en de GGD meewerkte.

Op 14 februari 2010 wordt het stadion gecontroleerd op brandveiligheid. Er wordt toestemming gegeven voor gebruik in het seizoen 2010-2011, maar wel op de voorwaarde dat enkele tekortkomingen – zoals de vluchtwegen in de grachten - zouden worden opgelost.

Personele inzet

- 4.11 De veiligheidsorganisatie van FC Utrecht bestaat uit:

- De algemeen directeur (voorzitter), met veiligheid en supportersbeleid in portefeuille
- De manager operations & veiligheid, met veiligheid en het beheer van de faciliteiten in portefeuille (in deze tekst wordt hij aangeduid als veiligheidscoördinator)
- Een parttime supporterscoördinator
- Een medewerkster Veiligheid
- 2 stewardcoördinatoren
- 9 hoofdstewards en 9 assistent hoofdstewards
- Circa 110 stewards en 8 verkeersregelaars
- FC Utrecht huurt bij TSC per wedstrijd 121 particuliere beveiligers in en 10 personen om de belendende woonwijk af te zetten.

- 4.12 De voorzitter van FC Utrecht heeft van veiligheidsbeleid een aspect gemaakt van het clubbestuur. Hij toont persoonlijke betrokkenheid bij de wedstrijd- en veiligheidsorganisatie en communiceert in directe zin met supporters. De manager operations en veiligheid is in feite voor ongeveer de helft van zijn tijd veiligheidscoördinator. Vanwege zijn drukke werkzaamheden bij het beheer van de faciliteiten schuift de medewerkster veiligheid door als VC, al behoudt de manager een veiligheidstaak. Dit is bepaald niet de enige verschuiving, want de voorzitter verlaat FC Utrecht. Vanwege zijn persoonlijk leiderschap en sleutelrol op het veiligheidsdossier is het belangrijk hoe de opvolger veiligheid positioneert in het bestuur van de club.

- 4.13 Er wordt bij wedstrijden van FC Utrecht in en direct rondom het stadion gewerkt met een operationeel opschalingsmodel. De basis van het model bestaat uit een rustig, maar alert bejegeningprofiel: duidelijk aanwezig zijn, supporters aanspreken en daarbij zo nodig aangeven waar de grens ligt. Bij een verstoring treden allereerst de stewards van FC Utrecht op.

De stewardorganisatie maakt een goede indruk. Ze tonen zich tijdens de wedstrijd alert, vriendelijk en zo nodig oplettend. Indien nodig worden stewards ondersteund door zogenoemde flex teams van TSC of deze teams nemen de inzet over. De politie stuurt erop aan om deze teams na spanningen met supporters de rest van de wedstrijd niet meer op dezelfde locatie in te zetten, zodat de spanning niet onnodig terugkeert of verder wordt opgebouwd. Als het flex team het niet afdoende op kan lossen, wordt de zogenoemde voetbaleenheid ingezet. Agenten van deze eenheid zijn herkenbaar aan hun gele jas.

- 4.14 De communicatielijnen bij FC Utrecht zijn gecentraliseerd, in die zin dat stewards vanuit de commandoruimte te horen krijgen wat bij ordeverstoringen de bedoeling is. Er is weinig operationele besluitvorming op basis van directe communicatie tussen stewards en politie (vgl. Van Lieverloo e.a., 2011). Het is de vraag hoe zo'n centrale communicatielijne werkt bij gelijktijdige ordeverstoringen op meerdere locatie. Op zo'n moment lijkt centrale aansturing gebaat bij decentraal overleg en zo nodig – bij communicatiedrukke – decentrale besluitvorming. We kunnen op basis van de audit niet beoordelen hoe dit feitelijk verloopt of zou verlopen en attenderen hier louter op.
- 4.15 De kern van het politieoptreden bij FC Utrecht bestaat uit de ervaren voltijds voetbalcoördinator en de zogenoemde voetbaleenheid. De voetbalcoördinator heeft de selectie en werkwijze van de voetbaleenheid in de afgelopen vijf jaren veranderd. Destijds telde de eenheid ongeveer 25 leden. Het betrof louter agenten die werkzaam waren in de stad Utrecht. De voetbaleenheid is uitgebreid tot 45 fte en telt agenten uit de gehele regio. Dit stelt de politie in staat om ook in de woonbuurten contact te leggen met (fanatieke) supporters van FC Utrecht. De eenheid wordt ook ingezet bij evenementen waar de aanhang van FC Utrecht verschijnt.
- 4.16 De politie-inzet is in de afgelopen jaren omlaag gebracht, in die zin dat de gemiddelde inzet per wedstrijd lager is geworden. In de onderstaande schema's staat de politie-inzet bij competitiewedstrijden in de afgelopen drie seizoenen. De min of meer standaardinzet bij een B-wedstrijd is als volgt: 25 leden van de voetbaleenheid; 9 vrijwillige politiemensen (verkeersregeling); 2 bikers; 6 ruiters; 4 motorrijders (begeleiden bussen uitsupporters) en op afroep hondengeleiders en rechercheurs.

Schema 4.1: Politie-inzet bij thuiswedstrijden van FC Utrecht in de eredivisie in drie seizoenen

Seizoen	Politie-inzet	
	Personen	Uren
2008-2009	1.698	10.958
2009-2010	1.188	7.412
2010-2011	1.033	6.852

5. Hoofdconclusies en aanbevelingen

- 5.1 Het hooliganisme is bij FC Utrecht al met al zo stevig verankerd dat dit blijvend resulteert in een stevige opdracht voor de veiligheidsorganisatie. Dit ging en gaat gepaard met spanningen, criminaliteit en geweld, maar de trend is wat de openbare orde betreft ronduit gunstig. Die gunstige trend heeft enkele belangrijke oorzaken:
- Veel supporters realiseren zich dat het de afgelopen vijf jaren beter is gegaan met de club dan menigeen destijds dacht of vreesde.
 - Het hooliganisme stelt al jarenlang dermate hoge eisen aan de veiligheidsorganisatie dat dit heeft geleid tot het opbouwen van een solide veiligheidsorganisatie bij met name de regiopolitie Utrecht, maar ook tot betrokkenheid van bestuur en justitie.
 - Het persoonlijke leiderschap van de voorzitter van FC Utrecht heeft bijgedragen aan verankering van veiligheidsbeleid in het clubbestuur en in verbetering van de communicatie door de club met de fanatieke aanhang.
 - Er is een traject gestart om het gedrag van supporters, maar ook van club(s), autoriteiten en politie te normaliseren (zie conclusie 5.5).
 - De zogenoemde oude harde kern ziet in het seizoen 2010-2011 toe op handhaving van de rust in het stadion en bij wedstrijden van FC Utrecht. Het is de vraag wat hun precieze motieven zijn voor deze particuliere ordehandhaving (zie conclusie 5.2).
- 5.2 Ongunstige verklaringen voor de ordehandhaving door (oudere) hooligans hebben te maken met belangen om delicten (waaronder drugshandel) af te schermen of voorzieningen in stand te houden.
- 5.3 De samenwerking in vierhoeksverband is in de afgelopen jaren verbeterd. Het onderlinge vertrouwen is gegroeid en legt vandaag de dag een goede basis voor het functioneren van de veiligheidsorganisatie. Dit stoelt op een aantal ontwikkelingen:
- Veiligheid heeft een plaats gekregen in het bestuur en management van FC Utrecht. Het vertrouwen van de driehoek (bestuur, justitie, politie) in het functioneren en in de intenties van medewerkers van FC Utrecht is belangrijk verbeterd. In het verleden was er geregeld stevige twijfel over de mate waarin bepaalde medewerkers het (algemene) veiligheidsbelang behartigden en over de wijze waarop ze meenden het clubbelang te dienen.
 - De kennis en ervaring van het optreden bij voetbalwedstrijden is verankerd geraakt in het politiekorps.
 - Er is continuïteit op ambtelijk niveau op het stadhuis (en dientengevolge stevig kennis van dossier en sleutelpersonen) en de 'voetbalofficier' toont betrokkenheid.
 - De scherpste van de veiligheidsorganisatie is gegroeid vanwege regelrechte risicowedstrijden (met name Ajax en ADO Den Haag), het Utrechtse hooliganisme en deelname aan Europees voetbal.

- 5.4 Het valt op dat FC Utrecht geen commissie stadionverboden kent, hoewel de club een fors aantal stadionverboden telt en deze overlegvorm zich inmiddels bij veel BVO's heeft bewezen. Zo'n commissie is wel in oprichting, maar de beoogde vertegenwoordiger van de supporters kon geen plaats nemen in deze commissie. Waarschijnlijk werd er vanuit supporterskringen (oneigenlijke) druk op hem uitgeoefend om dit niet te doen. Dit onderstreept – samen met conclusie 2- dat de huidige stand van zaken weliswaar in menig opzicht tevreden stemt, maar dat orde en veiligheid bij FC Utrecht forse inspanningen vergen.
- 5.5 Het normalisatiebeleid was in eerste instantie met name gericht op de vete tussen FC Utrecht en Ajax, maar er is in feite een beleid in beweging gezet waarbij de trend steeds meer beperkende maatregelen op te leggen is bijgesteld naar een beleid waarin oog is voor de goede wil en voor redelijke wensen van uitsupporters.

Aanbevelingen

- 5.6 Voer in het nieuwe seizoen tenminste twee keer Strategisch Beraad in vierhoeksverband, waarbij ook de burgemeester en de (nieuwe) voorzitter aanwezig zijn. Dit is verstandig omdat er geen Europese of hoog risicowedstrijden zijn die (dwingend) leiden tot zo'n overleg en omdat dit bijdraagt aan de introductie en inwerking van de nieuwe clubvoorzitter.
- 5.7 Voer zo snel als redelijkerwijs mogelijk is een commissie stadionverboden in.
- 5.8 Richt het beleid door middel van *Hooligans in Beeld II* niet alleen of te sterk op openbare orde, maar ook op criminaliteit onder supporters.
- 5.9 Zet het beleid dat is gericht op normalisatie onverminderd voort. Stimuleer vanuit Utrecht dat andere clubs en speelsteden dit ook doen.
- 5.10 Test met een simulatie of beoordeel op basis van evaluaties in hoeverre de centrale aansturing van stewards en flexteams functioneel is bij gelijktijdige ordeverstoringen.

Bijlage - verantwoording Audit

Geïnterviewde personen

- F. Bijlsma, manager operations & veiligheid FC Utrecht
- Burgers, gemeenteambtenaar
- R. Jager, voetbalcoördinator politieregio Utrecht
- J.W. van Dop, voorzitter FC Utrecht
- F. van Veghel, officier van justitie
- Wolfsen, burgemeester van Utrecht

We hebben ook respondenten (supporters, stewards/beveiligers en politiemensen) gesproken tijdens de wedstrijdobservaties.

Geraadpleegde documenten

Overzicht Voetbal Volg Systeem (VVS)

Convenant Betaald Voetbal Utrecht, 2010-2011, 14 oktober 2010.

E.J. van der Torre, R. Spaaij en E. Cachet, *Hoeveel wordt 't vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden*, Reed Business, Amsterdam (Politie & Wetenschap), 2008.

M. van Lieverloo e.a. (MCPM1, leeropdracht 3), Peer review voetbalwedstrijd: FC Utrecht – FC Twente, 6 februari 2010

Veiligheidsverklaring 2010-2011, 25 februari 2010.

Wedstrijddraaiboek FC Utrecht – Roda JC

Wedstrijddraaiboek FC Utrecht – FC Groningen

Observaties en activiteiten

Wedstrijdbezoek FC Utrecht – Roda JC, 6 mrt. 2011 met als aandachtspunten:

- Briefing stewards
- Commandoruimte
- Parkeerplaatsen
- Aankomst en vertrek (uit)supporters
- Controle supporters en optreden stewards
- Politie-inzet
- Bezoekersvak

Wedstrijdbezoek FC Utrecht – FC Groningen, 13 mrt. 2011 met als aandachtspunten

- Briefing Politie
- Commandoruimte
- Parkeerplaatsen
- Aankomst en vertrek (uit)supporters
- Controle supporters
- Politie-inzet
- Bezoekersvak

